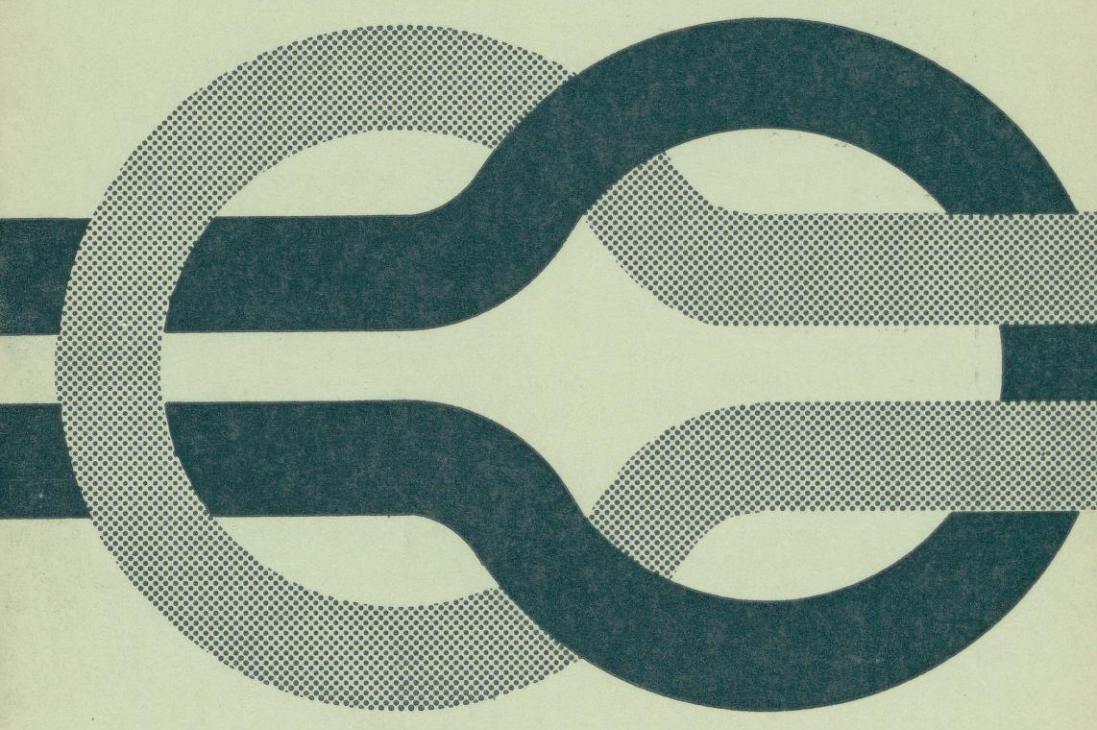
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO

20. årg. - 1974 - Nr. 6

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport (tidl. Hjertebladet)

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: — Karl Bredal — Alfhild Hansson — Else Hansson — Knut Werner

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren **Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 9473, bankgirokonto nr. 6088.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 15,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

I DETTE NUMMER:

Slantbevilgning løser ikke saken
Nytt fra Samordningsrådet
Ny president og generalsekretær i Verdensligaen
Både vekt og vekst under gjennomsnittet
Deres skjebne — våre holdninger
Innsamlede forskningsmidler er brukt til forebygging av åndssvakhet
Integrering på statsbudsjettet
En idrettsleder til 100 elever
Behandler — eller plager vi?
Landet Rundt

SLANTBEVILGNING LØSER IKKE SAKEN

Felles henstilling fra NFPU og SOR til Stortinget

Slantbevilgninger løser ikke problemene i omsorgen for de psykisk utviklingshemmede, sier den nye overlege i psykiatri i Helsedirektoratet, Otto Steenfeldt-Foss.

I et kraftig innlegg under årskonferansen i Kristiansand for Samordningsrådets institusjonsutvalg hevdet overlegen at vi nå trenger et enstemmig Storting til å vedta radikale tiltak som kan sikre omsorgen en harmonisk og naturlig vekst. Hvis det ikke skjer, ville vi stå like motløse når de nye fem år med gunstige låne- og avdragsordninger er omme.

— En slump penger gir ikke omsorgen nytt perspektiv, fortsatte overlegen. Vi er nødt til å sikre personalet rimelige vilkår, kortere arbeidstid, lengre ferier, mer ordnet arbeidstid, antagelig også bedre lønn. Det er ikke mangel på penger, men på personale som er vårt verste problem. De psykisk utviklingshemmede kan ikke vente lenger.

Årskonferansen som ble holdt i dagene 18.—20. oktober, sluttet seg enstemmig til en henvendelse til Stortingets sosialkomité som var utarbeidet av samarbeidsutvalget mellom de to hovedorganisasjoner innen omsorgen, Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge og Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede. Her blir det pekt på at Stortinget må sikre det økonomiske grunnlag for Regjeringens handlingsprogram ved å sørge for tilstrekkelige lånemidler.

Lav prioritet — stramt lånemarked

I henstillingen heter det at samarbeidsutvalget for de to forbund er glad for tilleggsproposisjonen (omtalt i nr. 5 av Rapport).

— Vi ser det som et resultat av flere års arbeid også fra vår side med å få gjenlyd hos myndighetene og befolkningen om nødvendigheten av en sterk standardforbedring av Helsevesenet for psykisk utviklingshemmede.

Det er imidlertid en uomgjengelig forutsetning for å kunne virkeliggjøre proposisjonens hensikt, at de nødvendige lånemidler i den kommende femårsperiode stilles til rådighet

Ut fra et løst overslag vil fylkenes rammeplaner for utbygging av Helsevernet svare til ca. 300 millioner kroner.

Det er helt klart at adskillige fylker har prioritert prosjekter innen-

for Helsevernet for psykisk utviklingshemmede så lavt i forhold til utbygging av det øvrige helsevesen, at det selv i en ny femårsperiode vil være umulig å få et nødvendig antall prosjekter realisert — det stramme lånemarked og spesielt Kommunalbankens snevre utlånsramme tatt i betraktning.

Vi mener det er nødvendig med en spesiell øremerking av lånemidler for dette formål, som ikke forårsaker en forsinkelse av utbyggingen av det øvrige helsevesen.

Vi foreslår derfor at tilstrekkelige lånemidler — f.eks. 50 millioner kroner årlig i fem år — øremerkes spesielt for utbyggingsformål innenfor Helsevernet for psykisk utviklingshemmede.

Under debatten om Regjeringens handlingsprogram opplyste overlege Chr. Lohne Knudsen at Kontoret for psykiatri i Helsedirektoratet hadde ønsket å få øremerket et slikt beløp årlig av Kommunalbankens lånemidler, men dette gikk ikke igjennom.

— Dette må bare være innledningen

Etter at denne felles henstilling var sendt fra Samordningsrådet og Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede, har forbundet i en egen resolusjon til sosialkomitéen nærmere presisert sitt syn på de ekstraordinære tiltak som «Grosaken» ga støtet til.

— Selv om denne proposisjonen har sin bakgrunn i en spesiell sak, må den ikke bli et enkeltstående tiltak som ikke følges opp i de etterfølgende års statsbudsjetter, heter det i forbundets brev.

Forslagene betegner etter forbundets skjønn bare innledningen til realiseringen av en rekke tiltak av vital betydning. Forbundet bebuder at det senere i et brev til Sosialdepartementet vil komme med direkte forslag som gjelder neste års statsbudsjett.

— Vi er redd for at forlengelsen av overgangsbestemmelsene om finansiering av institusjonsutbygging — slik vi har sett det i de 5 år ordningen har vart, bare vil bli en papirbestemmelse hvis lånekapitalen skal reises gjennom statsbankene i konkurranse med de øvrige prosjekter innen helsevesenet. Om man ønsker at overgangsbestemmelsenes forlengelse virkelig skal bety en intensivert utbygging, må en nødvendig minimumskapital øremerkes til slike utbyggingsformål hvert år i en årrekke.

Forbundet er meget glad for at bestemmelsene utvides til også å omfatte ervervelse av bestående bygninger, fordi dette i høy grad vil kunne påskynde desentraliseringen av helsevernet for psykisk utviklingshemmede. Men det stadig økende behov for vernede arbeidsplasser burde tilsi at utvidelsen av bestemmelsene burde gjelde et langt videre begrep enn dag/natt-institusjoner. Med en slik utvidelse av bestemmelsene ville man i langt raskere takt kunne få egnede produksjonslokaler for å skaffe arbeid til de mange psykisk utviklingshemmede som er uten beskjeftigelse, hevder Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede.

Samordningsrådets institusjonsutvalg samlet under årskonferansen i Kristiansand. Fra venstre formannen dr. Mikal Frestad, Fredrikstad, sekretæren Inger Lofthus Iversen, Bergen, kassereren Aud Johannessen, Bergen, Else Hansson, Oslo, styrer Asbjørn Lundgård, Søndre Land, Else-Fi Kalsnes, Moss, og Kari Bredal, Asker. Kjell-Henrik Henriksen, Oslo, var ikke tilstede da bildet ble tatt.

Saneringstilskuddet på 25 millioner kroner er etter forbundets oppfatning på langt nær tilstrekkelig. Det bør derfor følges opp i de nærmeste statsbudsjetter. En sanering og modernisering må innebære en sterk nedskjæring av antall klienter i avdelingene. Paralellt med saneringen må det derfor bygges moderne avdelinger, ikke som en utbygging i ordinær forstand, men som et ledd i saneringen.

De 40 000 kroner som er beregnet for hvert tilsynsutvalg er ikke tilstrekkelig med den omfattende instruks som utvalgene er pålagt å følge. Forbundet peker her på de store ventelister og mener at tilsynsutvalgenes service også må omfatte dem som venter på plass i institusjonene.

Fast sum pr. ansatt til opplæring

Når det gjelder opplæring av personalet peker forbundet på at det må skapes mulighet til intern opplæring. Dette kan bare skje ved at utgiftene budsjettføres med et kronebeløp pr. ansatt som på forhånd er godkjent og som skal være likt for alle institusjoner. Også ved de middels store institusjoner er det behov for undervisningsledere, eventuelt i deltidsstilling. Områdeteamet må pålegges å sørge for nødvendige opplæringstilbud for personalet i de ganske små institusjonene. Forbundet ber om at det snarest fra sentralt hold blir utarbeidet retningslinjer for den interne opplæring, slik at enhver undervisningsleder har klart definerte oppgaver.

Over budsjettposten for statens medvirkning til kurs m.v. for personalet bør man også kunne dekke utgiftene til samarbeidskonferanser mellom foreldre og ulike personalgrupper. Norsk Forbund ser dette som en svært viktig oppgave, heter det i henstillingen til Stortingets sosialkomité.

Nytt fra Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Samordningsrådets årsmøte 1975 er besluttet lagt til Hamar i dagene 22—24. mai. Møtet blir holdt på Victoria Hotell, og det er Hedmark Støttelag som står for det lokale arrangement.

*

Norsk Sjømannsforbund har gitt en gave på 3000 kroner til Samordningsrådets arbeid.

*

Assuransemegler W. N. Hansson og hustru Else Hansson, Oslo, har gitt Åndssvakesakens Forskningsfond livrentene av en polise for sønnen, f.t. med kr. 1 769,— pr. år. Giverne ønsker at Forskningsfondets styre skal stå fritt når det gjelder disponeringen av midlene.

*

Årskonferansen i Kristiansand 18.—20. oktober sendte Samordningsrådet følgtnde enstemmige resolusjon:

Årskonferansen 1974 for representanter fra styrene ved institusjoner for psykisk utviklingshemmede vil anmode Samordningsrådet for Åndssvakesaken i Norge om å bevirke at forskningsprosjekter blir videreført slik at forskningen kan få kontinuitet og at utbyttet og den praktiske anvendelse av forskningen kan bli større.

Vi tør be Samordningsrådet ta seg av dette.

Ny president og generalsekretær i Verdensligaen

Den internasjonale Liga av organisasjonene for psykisk utviklingshemmede har valgt den new-zealandske barnelegen Donald B e a s l e y som ny generalsekretær. Dr. Beasley avløser den sveitsiske fru Yvonne Posternak.

Valget foregikk på Ligaens generalforsamling i Sao Paulo i Brasil i november, der Norge var representert ved generalsekretær Sigurd Gohli i Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede.

Den nye presidenten er den første valgte leder for Ligaen som ikke selv er foreldre til en psykisk utviklingshemmet. Dr. Beasley er formann i organisasjonen for psykisk utviklingshemmede i New Zealand.

Det er også ansatt ny generalsekretær i den internasjonale Liga etter den belgiske fru Rene Portray. Den nye generalsekretær er franskmannen Jacques Gemaehling, styremedlem i den franske foreldreorganisasjon for psykisk utviklingshemmede.

To nye styremedlemmer ble valgt på generalforsamlingen i Sao Paulo: Anne Belpaire, Belgia, og Nancy Piat, Mauritius. Blant de gjenstående i Ligaens styre er generalsekretær Sigurd Gohli.

Både vekt og vekst under gjennomsnittet

Passivt livsmiljø virker hemmende

Psykisk utviklingshemmede barn og unge har lavere høyde og er lettere i vekt enn såkalt normale barn. Utenlandske observasjoner om dette er nå bekreftet i foreløbige resultater fra et norsk forskningsprosjekt med tilskudd fra Åndssvakesakens Forskningsfond. Ett hundre elever ved Emma Hjorths Hjem i Sandvika er undersøkt, og resultatene sammenlignet med tilsvarende målinger av barn på Gjøvik.

Det synes klart at selve livsmiljøet med en utpreget grad av passivisering er en av årsakene til den lavere vekst og utvikling hos psykisk utviklingshemmede barn. Undersøkelsen er et alvorlig varsko om å øke vår innsats i institusjonene ble det hevdet under årskonferansen i Kristiansand 18. oktober, der forskningsprosjektet ble presentert av professor dr. med. Kristian Lange Andersen. Økt vekst og utvikling vil heve barnas fysiske yteevne, og bedre helsetilstanden og den sosiale tilpasning. Også koscholdet må vies større oppmerksomhet.

— Det er et viktig skritt at vi er kommet så langt at vi diskuterer kvalitetsproblemer ved våre institusjoner, sa områdeoverlege Ole B. Munch, som har samarbeidet med professor Lange Andersen om prosjektet. Munch reiste spørsmålet om å få et eget råd eller en forskningsgruppe som kunne drive med aksjonsforskning i institusjonene. Derved kan vi legge grunnlaget til et forskningsinstitutt, mente han. Vi må for alvor komme i gang med forskning på det vi gjør i våre behandlingsopplegg.

Mistrivsel kan redusere veksten

Ole B. Munch og K. Lange Andersens prosjekt ble tildelt 20 000,— kroner av Åndssvakesakens Forskningsfond i mars i år til støtte av startgrunnlaget for forskningsprosjektet med titelen: «Vekst og utvikling hos psykisk utviklingshemmede — og eventuelt hva som kan oppnås med fysisk fostring for å optimalisere en retardert vekst».

I tillegg til de 100 elevene ved Emma Hjorths Hjem er det undersøkt et utvalg på 40 elever ved Solheim off skole i Jevnaker. Skolen er for evneveike og elever med tilpasningsvansker. Det viste seg at elevenes kondisjon lå noe under normalen, spesielt hos jentene.

Både mangelfull ernæring, mistrivsel og passivisering kan redusere veksten, og en kan spørre seg selv om psykisk utviklingshemmede barn og ungdom i institusjon får den stimulans de trenger. Dette var et at utgangspunktene for undersøkelsen.

Psykisk funksjonshemning fører ofte til sosial isolasjon, som igjen vil si passivisering og mangel på ytre stimuli.

Mye kan nok gjøres ved en gradvis og systematisk fysisk oppfostring over lengre tid. Denne må være nøye tilpasset hvert enkelt individ eller gruppe, og den må starte allerede tidlig i barne- og ungdomsårene, fordi det er i disse årene man er mest mottakelig for trening, blir det pekt på i undersøkelsen.

Tendens til overvekt

De 100 elevene ved Emma Hjorth, 61 gutter og 39 piker, var alle under 20 år, og de viste store variasjoner innenfor hver aldersgruppe. Dette hadde nok sammenheng med den store gradsforskjell av psykisk utviklingshemning. De svakeste var sengeliggende og bundet til rullestol, mens andre var elever ved skolen på Emma Hjorth.

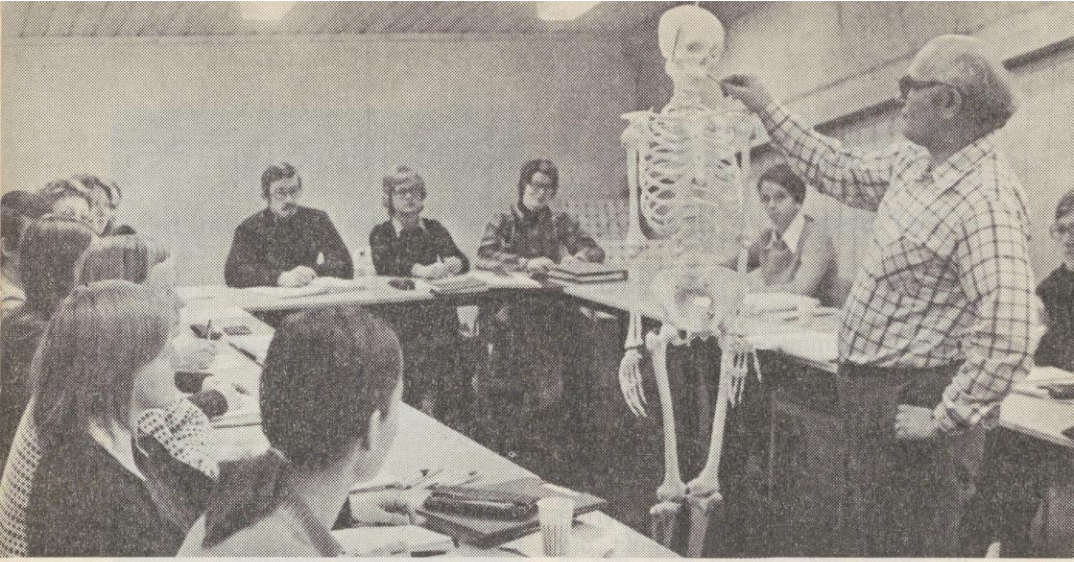
Målingene viser klart at de psykisk utviklingshemmede barna på hvert alderstrinn har en lavere høyde. Både gutter og piker ligger under gjennomsnittet i vekt, men det er også registrert en tendens til overvekt hos pikene. Elevene har markert forsinket kjønnsmodning, særlig guttene.

Det er viktig at man passer på at mentalt tilbakestående får den motoriske stimulering de har rett på og behov for. En må skape situasjoner og bevisst trene disse barna, slik at de får den nødvendige erfaring og opplevelse som naturlig lek og fysisk aktivitet gir. Dette er nødvendig for intellektuell vekst.

Unngå at elevene kommer til kort

I treningsopplegg for psykisk funksjonshemmede innenfor en institusjon anbefaler undersøkelsen at man legger vekt på disse faktorer:

1. Her gjelder det at målet ligger innenfor det nivå som gruppen eller hvert enkelt barn kan nå.
2. De psykisk utviklingshemmede kommer ofte til kort og har derved en tapers holdning. En må derfor gjennom den fysiske aktivitet unngå at elevene kommer til kort.
3. Daglig aktivisering. Bygge på og falle naturlig inn i barnas daglige rutine. Det er umulig å skille motorisk og intellektuell ferdighet.
4. Små grupper. Må ha anledning til å ta seg av hver enkelt. Dette vil føre til en større fremgang.
5. Flere lærere/instruktører. De må selv delta aktivt. Gjerne en representant fra den avdeling barnet kommer fra. Denne kjenner barnet godt og kan eventuelt bygge aktivitetene i avdelingen på den systematiske opptrening.
6. Enkle, konkrete oppgaver som gis ved klar og tydelig instruksjon — gjerne lekpreget. En må ta hensyn til at de psykisk funksjonshemmede har vanskelig for å konsentrere seg. Forsøk på Norges Idrettshøgskole viste at de maksimalt kunne holde på med en øvelse innenfor sirkeltrening i 3 sekunder.
   En bør ofte lede dem inn i bevegelsesmønsteret, da deres svikt ligger i «kort-minne» og de har

Studentene i det helsesportpedagogiske studiet på Beitostølen i en forelesning med professor dr. med. Kristian Lange Andersen. Skjelettet hører med i undervisningen, som bl.a. omfatter humanbiologi, samfunns- og miljømedisin. Professor Lange Andersen regner med at det blir stort behov for helsesportpedagoger både i støtteundervisningen i grunnskolen, og i institusjonene under helsevernet for psykisk utviklingshemmede.

(Foto: Erik Thorberg/NTB.)

vanskelig for å danne seg et bilde av situasjonen.

7. All trening bør bygges på den psykisk funksjonshemmedes rytmefølelse. Denne sansen er som regel godt utviklet i forhold til de andre sansene.
8. Læreren bør i tilknytning til sin kroppsøvingsdannelse ha kjennskap til problemer i forbindelse psykisk funksjonshemmede, spesielt pedagogiske prinsipper for denne gruppe, samt barns motoriske utvikling.

Helsesportpedagogene fra Beitostølen

Professor Lange Andersen pekte på behovet for utdannet personell som kan lede den fysiske aktivitet i institusjonene og drive støtteundervisning i grunnskolen for de utviklingshemmede elevene. Det ettårige studium på Beitostølen Helsesportsenter som professoren er undervisningsleder for, har nå 20 studenter med ulik faglig bakgrunn, lærere med spesialutdannelse, idrettsinstruktører fra Norges Idrettshøyskole, fysioterpeuter og arbeidsterapeuter.

Det første halvåret er studentene på Beitostølen hvor de får praktisk trening som hjelpeinstruktører for klientene på helsesportsentret. De deltar i kroppsøving, ridning, svømming, skiløpning og andre aktivitetert, mens det teoretiske pensum omfatter bl.a. humanbiologi, sykdomslære, samfunns- og miljømedisin. Det siste halvåret blir lagt til Oslo med spesiell vekt på utviklingshemning og praksis i institusjoner. To av studentene på det første

Deres skjebne - våre holdninger

Per Sanne: — Er vi redde for at de skal bli normale?

I USA har man gjort følgende undersøkelse: Man testet psykisk utviklingshemmede og valgte deretter ut vilkårlig noen og sa at den og den har så og så god mulighet for utvikling.

Etter et år viste det seg at disse utvalgte elevene har hatt meget god fremgang i forhold til de øvrige i klassen. Det ble undersøkt om lærerne hadde tatt seg spesielt godt av disse elevene. Det viste seg ikke å være tilfelle. Det som hadde skjedd, var at lærernes holdning til disse elevene var blitt forandret, og med dette fulgte utviklingen.

Per Sanne, styrer ved Bratlia daghjem og treningsverksted, innledet sitt foredrag på årskonferansen i Kristiansand med denne historien. Titelen «Vår holdning til de psykisk utviklingshemmede» ble utgangspunkt for det Sanne kalte en samling opplevelser og synspunkter, som han både åpnet og avsluttet med denne tese:

Deres skjebne ligger i våre holdninger.

Behov for å snakke normalt

En leder for en institusjon med både barn og voksne psykisk utviklingshemmede ga uttrykk for at betjeningen måtte ha spiserom for seg selv fordi de hadde behov for å snakke normalt av og til.

Vi bruker ofte ikke vanlig språk når vi snakker med psykisk utviklingshemmede. Vi viser ofte tydelig at de må ha språket på et barnslig nivå. Det blir vanskelig å prate med dem fordi vi ikke opplever ting sammen med dem.

En annen leder for en voksenavdeling sa i ramme alvor at han var hellig overbevist om at de psykisk utviklingshemmede ikke hadde de samme behov som oss, i hvert fall ikke på det seksuelle området.

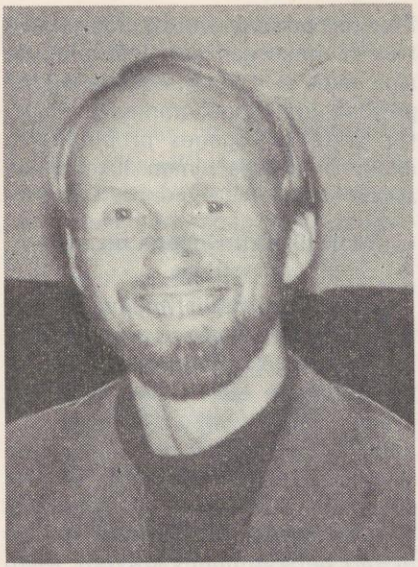
Men sett nå at behovene på dette området er like sterke eller sterkere enn hos folk flest. Hva gjør vi så med det? Jeg har en beklemmende følelse av at vi stikker hodet i sanden og duller oss inn i den oppfatning at det er slik som det best passer oss. I så tilfelle utvikler vi våre holdninger slik det passer oss. «Slik er det».

Vi behandler dem som gjenstan-

---

kullet i fjor er nå ansatt i åndssvakehjem.

Betegnelsen «helsesportpedagog» er foreslått av lærerutdanningsrådet i Kirke- og Undervisningsdepartementet, men er foreløpig ingen offisiell yrkestitel. Helsesportpedagogisk studium blir fra 1. januar 1975 overtatt av Norges Idrettshøgskole, som skal administrere utdannelsen i samarbeid med Beitostølen Helsesportsenter. Det er meningen at studiet skal føre fram til grunnfageksamen.

Styrer Per Sanne.

der eller som mindreverdige mennesker. Vi bestemmer for dem, og faller sjelden eller aldri i tanke om at våre bestemmelser og avgjørelser kan være svært så feilaktige.

Vi mere og bestemmer

Vi bestemmer når de skal legge seg, når de skal stå opp, når de skal spise, når de skal gå på do, hvem de skal være sammen med, hva de skal gjøre, hvem de skal snakke med og om, hva de skal like og ikke like. Dette understreker med all ønskelig tydelighet at deres skjebne ligger i våre bestemmelser, noe som igjen er avhengig av våre holdninger.

De profesjonelle grupper skriver journalnotater og rapporter ofte ut fra det de selv mener om fremtids- og utviklingsmulighetene, ikke ut fra det den psykisk utviklingshemmede selv mener om disse ting. La dem selv være med på å bestemme hva disse notatene skal inneholde. Eller er det for provoserende for oss å tenke en slik tanke?

Når det gjelder ekspertenes kommunikasjon med klientgrupper i samfunnet forøvrig, er det en klar utvikling i retning av at det må oppstå et fortrolig samarbeid og tillitsforhold mellom de to. Dette skjer i demokratiets navn og for å hindre fremmedgjøring. Har de psykisk utviklingshemmede samme rett? Eller er vi såkalt «hellig overbevist» om at det ikke nytter, ikke tjener til noe eller at det er direkte uheldig.

Hvorfor får ikke de psykisk utviklingshemmede lov til å bli selvstendige — voksne? Blir de tatt alvorlig når de opponerer mot oss såkalte voksne?

Vi overbeskytter dem og gjør dem psykisk utviklingshemmede på områder hvor det er vår plikt å stimulere. Hvorfor? Fordi v i er psykisk utviklingshemmet.

Når man er psykisk utviklingshemmet, er man da syk?

Oligofreni er en del av psykiatrien, institusjonene er en del av sykehusvesenet. Dersom åndssvakhet er en tilstand og ikke en sykdom, hvorfor får man da ikke forandret på disse grunnleggende ting? Er vi redde for at de skal bli normale, så vi mister kontrollen over dem?

Ting skal skje — om 20 år

I dag trøster vi oss med de fenomenale ting som s k a l skje, for vi har fått nye holdninger, nye strømninger gjennom Lossiuskomitéens

innstilling. Det er sikkert vel og bra om 20 år, men hva med i dag?

Vi skal desentralisere, dvs. at den psykisk utviklingshemmede skal få bo hjemme og få tilbud som andre. Jeg har virkelig prøvet å forstå noe av alle disse ting som i dag skjer på sentralinstitusjonene. Vi har f. eks. hatt en offentlig debatt om utbyggingen av sentralinstitusjonene, og områdeoverleger og andre flinke talere klarer selvfølgelig å dra det hele i land.

Har vi områdeoverbeskyttere?

I det hele må man stille spørsmålstegn ved områdeoverlegens medvirkning i omsorgen. Tradisjonelt har borgerne en stor respekt for den medisinske profesjon. Dette gjøre seg blant annet gjeldende ved at leger tillegges kunnskap på felt som de har satt seg inn i, men hvor de bestemmer etter et mer eller mindre tilfeldig legmannsskjønn.

Områdeoverlegene uttaler seg om ditt og datt, forsamlingen applauderer, og man står fortsatt med en omsorg som bare vurderes faglig ut fra et medisinsk-psykiatrisk syn. Områdeoverlegene blir områdeoverbeskyttere. Hvem de beskytter er det kanskje vanskelig å si eksakt, men man kunne kanskje være fristet til å si at de blant annet beskytter seg selv og sin egen profesjon, og at de opprettholder en lederstilling som er direkte i strid med integreringstanken og de definisjoner som gjøres innen omsorgen i dag hva angår forståelsen av de psykisk utviklingshemmede.

Ingen vil benekte at den medisinske profesjon også har sin plass. Men det er utvilsomt på tide at man sier at omsorgen skal vokse og de skal avta — for omsorgens og de psykisk utviklingshemmedes skyld. Og dette er legenes problem hva angår holdninger, men ikke deres alene.

Sentralinstitusjonene og nærmiljøet

Andre sentralinstitusjoner skal f.eks. bygge skole- og aktivitetsbygg for ca. 10 mill. Hvor er desentraliseringen, når f.eks. daghjemmene i samme fylke står uten voksenavdelinger? Det ser ut for meg som man ruster opp ved enkelte sentralinstitusjoner midt i denne desentraliseringstiden. Jeg synes det er rart dersom man f.eks. om 5—10 år fremdeles har førskole- og skoleelever på sentralinstitusjonene. Tenk om disse millionene hadde blitt brukt til å gi skoleelevene tilbud i sitt nærmiljø.

Det vil snart være på tide at de psykisk utviklingshemmede får samme opplæringstilbud, fritidstilbud, boligtilbud osv. som alle oss andre. Når skal vi for alvor nedbygge de store institusjonene og gi tilbud på lokalplan.

Det er verd å legge merke til at vi ikke har fått noen undervisningsplan eller mønsterplan for disse skolene. Holdningen må utvilsomt være at det ikke er så nøye hva slags undervisning, bare det blir undervist.

Noe av det paradoksale er at i dag skal vi på død og liv vise at vi har de rette holdninger til de psykisk utviklingshemmede. Man har nemlig inntrykk av at vi skal inte-

grere for integreringens skyld, og dermed vise at vi har de riktige holdninger.

Barn-, hjerte- og pleiebegrepet

Enten man vil innrømme det eller ikke, er barnebegrepet, hjertebegrepet, pleie/verne/beskyttelsebegrepet så inngrodd i oss selv, og det skal hardt og smertefullt arbeid til, å komme ut av det.

En fremtredende representant fra foreldrene stormet igjennom en institusjon uten å ense elevene, enn si god dag. Det gjaldt å komme avsted til et møte for å tale de psykisk utviklingshemmedes sak og derved gå til angrep på alt som riktig nok ikke er gjort. Blant de psykisk utviklingshemmede oppfører selv de største fanebærere seg som tåper.

En annen representant — for barmhjertighetens skyld skal det ikke her nevnes fra hvilken gruppe — gikk rundt for å bese en institusjon. Midt i et grupperom sier han halvhøyt til sin ledsager: «Hva feiler det egentlig han som sitter der borte?» Hvorpå ledsageren svarte: «Gå bort og snakk med N.N. selv.»

Etterpå var representanten overgitt over alle de fornuftige svar han hadde fått.

— Jeg er åndssvak skjønner du

En mor sa til meg: «Jeg aksepterer 100 pst. at min sønn er psykisk utviklingshemmet.» En gang fikk sønnen et meget vanskelig spørsmål og sa: «Jeg kan ikke svare på det for jeg er åndssvak jeg, skjønner du.» Moren sa: «Du skal ikke si at du er åndssvak.»

Jeg snakket med en fylkesrepresentant som sa at gamle mennesker ligger hjemme og dør fordi vi ikke kan ansette folk til å ta seg av dem, — hvordan kan så åndssvakeomsorgen forvente mer. Hvorpå jeg svarte at den dagen folkeskolen stengte fordi man ikke hadde råd å ansette lærere — den dag var parallellen der. Jeg glemte selvfølgelig en ting. De åndssvake er ikke produktive mennesker — de er syke.

Er samfunnet i dag et godt samfunn — for alle? Eller kan samfunnet lære mye av de psykisk utviklingshemmede når det gjelder de mellommenneskelige plan, for det er vel de viktigste.

De blir ofte kalt de «minste små». Sangen som blir misbrukt så man kan bli helt kvalm: Jeg har en liten søster, jeg har en liten bror. Her ligger noe grufullt romantisk at de er bare store når de skal gå ombord, når siste båt skal gå.

Jeg mener at mye storhet har de også her i livet på det mellommenneskelige plan. Her bør samfunnet lære av de psykisk utviklingshemmede i stedet for å skade dem ved å påtvinge vårt følelsekalde, beregnende livsmønster.

Det dypt alvorlige i vår situasion er fortsatt at vi som er samlet her egentlig har en voldsom makt over menneskers skjebne på godt og ondt. Mulighetene ligger til rette for oss ikke bare til å gjøre medmennesker ondt, men også å gjøre dem onde.

Derfor er det ikke bare et lettvint ordspill når vi kan si at: **Deres skjebne ligger i våre holdninger.**

Hokksund Kurbad A/S

★

Fysikalsk - Medisinsk Behandlingshjem

★

3300 - Hokksund

Tlf. 85 16 86

Innsamlede forskningsmidler er brukt til forebygging av åndssvakhet

Ved hjelp av et forskningsprosjekt finansiert av Åndssvakesakens Forskningsfond, har Institutt for medisinsk genetikk ved Rikshospitalet i Oslo kunnet forebygge flere tilfeller av psykisk utviklingshemning. Videre er kvinner med høy risiko for å få barn med psykisk utviklingshemning, blitt hjulpet til å få normale barn.

Institutt for medisinsk genetikk ved professor dr. med. Kåre B e r g og prosektor van der H a g e n har gjennom 5 år fått det største beløp av forskningsfondet, ialt 110 000 kroner. Midlene er brukt til genetiske studier av psykisk utviklingshemmede — forsøk på forebyggelse av åndssvakhet ved tidlig fosterdiagnostikk.

Styremedlem i forskningsfondets styre, Christopher L o h n e K n u d s e n orienterte om dette og flere andre forskningsprosjekter under Institusjonsutvalgets årskonferanse i Kristiansand i oktober. I løpet av de ti år fondet har eksistert, er det bevilget 455 000 kroner til i alt 26 større og mindre forskningsprosjekter. Det er utelukkende privatpersoner og interesserte frivillige organisasjoner og sammenslutninger som har ytet bidrag til forskningsfondet. Gjentatte ganger er det søkt om statsstøtte med negativt resultat, og om kommunale tilskudd med magert resultat, sa overlege Lohne Knudsen.

Fostervannsundersøkelsene

Studiene og forsøkene på forebyggelse av psykisk utviklingshemning ved genetisk institutt består i undersøkelse av dyrkede celler fra fostervannet i 14.—16. svangerskapsuke. Det tas prøve av fostervannet ved hjelp av et ufarlig lite inngrep.

De dyrkede celler undersøkes på kromosomoanomalier, dvs. avvik i de bitte små arvebærende dannelser i cellekjernene. Slike avvik danser grunnlaget for en rekke medfødte tilstander som gir psykisk utviklingshemning med eller uten legemlige avvik og misdannelser. Downs syndrom eller mongoloisme er den største gruppen, men det er også flere andre, sjeldnere former for kromosomavvik som fører til psykisk utviklingshemning.

Videre blir enzymaktiviteten i de dyrkede celler undersøkt. Enzymmangel gir meget stor risiko for psykisk utviklingshemning.

Instituttet har dessuten utviklet teknikk for diagnostikk i fosterlivet av metakromatisk leukodystrofi, en tilstand som gir tiltagende psykisk utviklingshemning og død ved 5—6 årsalderen. Det er første gang denne tilstand er diagnostisert i fosterlivet.

BRIAB VOGNSERVICE
Serviceverksted for bremser til alle kategorier tilhengere
Moderne bremseprøveanlegg
1652 Torp. Tlf. 14 954 - 14 955

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

KVITESEID SPAREBANK
3850 KVITESEID
Ekspedisjonstider:
Kviteseid: kvar dag kl 9.00—14.00
laurdag kl. 9.00—13.00
Brunkeberg: fredag kl. 12.00—15.30
Morgedal: fredag kl 9.00—11.30
Vrådal: onsdag kl. 12.00—15.30
Vråliosen: onsdag kl. 9.00—11.00

JERN BYGG OG FARVE A/S
Idrettsveien 9 — 1400 SKI
Telefon 86 24 88

ANDRESENS BILLAKKERING
Kjeppestadveien — 1400 Ski
Tlf. 86 16 96
OPPRETTING OG LAKKERING

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsveien 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmester

BESØK
OLAF HYGGEN's HAVESENTER
Kjellstad - 3400 LIERBYEN - Tlf. 84 67 02

HØIE KOLONIAL
4710 MOSBY — Tlf. Kristiansand 35 534
Alt i Dagligvarer

Benytt
SHELL BENSINSTASJON
Inneh.: K. Langeland & Co.
V. Strandgt. - 4600 Kristiansand S.
Telefon 22 767
Bensin - Service - Olje

Praktiske resultater

Ved siden av de vitenskapelige undersøkelser har prosjektet gitt praktiske resultater. En rekke foreldre er gitt råd om svangerskapsavbrudd, mens andre som tidligere har fått barn med psykisk utviklingshemning på medfødt grunnlag, har fått råd om å la svangerskapet gå videre etter at fostervannsundersøkelsen viste normale forhold. Slike tilfeller har alltid endt i et normalt barn.

Søknad avslått

Laboartoriet ved Institutt for medisinsk genetikk kan i dag på sett og vis betraktes som åndssvakeomsorgens institutt for medisinsk genetikk. For samtlige åndssvakeinstitusjoner i landet blir det foretatt rutinemessige kromosomundersøkelser, genetisk veiledning og diagnostikk under svangerskap i forbindelse med åndssvakhet.

Forskningsfondets styre har likevel måtte avslå søknad om ytterligere bevilgning til instituttet i 1974, opplyste overlege Lohne Knudsen. Dels er midlene så små at andre prosjekter må tilgodeses. Dels mener man at det vitenskapelige arbeid nå er kommet så langt at det er naturlig at Norges Almenvitenskapelige forskningsråd følger opp, og at det offentlige ved Rikshospitalet stiller de nødvendige midler til rådighet til rutinediagnostikk som ledd i en medisinsk, forebyggende service.

Føllings sykdom

Det nest største beløp av forskningsfondet, kr. 56 000,—, er bevilget over 3 år til Pediatrisk forskningsinstitutt ved Rikshospitalet til videre forskning på Føllings sykdom og en rekke andre medfødte stoffskiftesykdommer, bl.a. på forskning over muligheten av å påvise en arvebærertilstand ad biokjemisk vei. Forskningen gjaldt også forsøk på å finne frem til bedre behandlingsmetoder, fortrinnsvis gjennom diett.

Det er utgått en rekke arbeider fra pediatrisk institutt om disse emner, som representerer norske byggestener i det internasjonale arbeid på disse felter.

Styret for fondet mener å ha dekning for at bevilgningene til Pediatrisk forskningsinstitutt med de forskningsresultater de ga, førte til at myndighetene fikk øynene opp for den vitenskapelige og praktiske betydning av disse forskningsoppgavene.

Åndssvakesakens forskningsfond hadde her satt igang en prosess som nå fortsetter gjennom offentlige bevilgninger.

Typer av omsorg

Det tredje store prosjekt, som har fått ialt kr. 50 000,—, er overlege Mogens R a s m u s s e n s epidemiologiske undersøkelser i område 2, Trøndelag og Møre, med behovsanalyse for forskjellige typer av omsorg. Dette interessante prosjekt, som vil kunne få betydning for den videre utbygging og prioritering av behandlingstiltak, er ennå ikke avsluttet.

Det vil føre for langt å komme inn på alle de 26 prosjekter som omfatter såvel psykologisk som spesial-

LYSKOPIANSTALTEN

Ø. Langgt. 71 (inng. ved Irma) Tønsberg - Telefon 12 6 86

Vår kapasitet er øket sterkt
og tilbyr alt i:

LYSKOPI

PLANKOPI

ELEKTROSTATISK KOPI
(kopi av attester, dokumenter osv.)

ELEKTROSTENSILERING

STENSILERING

Henter og bringer

INTEGRERING PÅ STATSBUDSJETTET

— Samtidig med overføring av skoler/elever fra stat til kommune, må det også skje en overføring av midler, uttaler Norsk Lærerlag i sine merknader til budsjettforslaget for Kirke- og Undervisningsdepartementet for 1975. Lærerlaget minner om at den gjeldende spesialskolelov skal innarbeides i grunnskoleloven og at forslaget skal behandles i Stortinget til våren og loven settes i verk fra høsten 1975.

Lærerlaget er enig i at en slik lov reiser en rekke faglige, organisatoriske og økonomiske spørsmål, og at disse må løses i samarbeid med kommunene, skolene og lærerorganisasjonene.

Etter Norsk Lærerlags oppfatning vil imidlertid de totale utgifter bli større når en del av de elever som nå går i Statens spesialskoler, skal integreres i vanlig grunnskole. Dette vil gjelde enten overføringen skjer bokstavelig talt til en skole, eller det gjelder tilbud i lokalmiljøet.

En slik utgiftsøkning vil være permanent, men vil i tillegg være særlig stor i perioden da overføring skjer.

Vi forutsetter at Stortinget i denne forbindelse, som under behandlingen av forslaget til Lov om videregående utdanning, ber om en melding om de praktiske spørsmål og økonomiske uttellinger som overgangen fører med seg, og at dette skjer før lovforslaget trer i kraft, uttaler Norsk Lærerlag.

---

pedagogisk, medisinsk, sosial og sosiologisk forskning, dels ved univeristetsinstitutter, dels ved de enkelte større institusjoner for psykisk utviklingshemmede. Forskningen er dels av teoretisk, dels av mere praktisk art, sa Lohne Knudsen.

La meg bare kort nevne psykolog, universitetslektor Dagmund Svendsen ved Psykologisk institutt i Bergen, som har fått midler til psykologisk forskning ved Vestlandsheimen over trening og utvikling av tenkning hos voksne psykisk utviklingshemmede.

Videre har Charlene Rydell ved Institutt for sosialmedisin i Oslo fått midler til undersøkelse av foreldre i Oslo som har sine barn hjemme, men som gis forskjellige tilbud gjennom helsevernet for psykisk utviklingshemmede i Oslo, for å finne hvilke tilbud som er av størst verdi for familiene og den psykisk utviklingshemmede selv.

75 000 fra Strømmes innsamlinger

Under årskonferansen overrakte res. kap. Olav Kr. Strømme 25 000 kroner til Åndssvakesakens forskningsfond, i tillegg til de 50 000 kroner fra Strømmes innsamlinger som han tidligere i høst hadde oversendt fondsstyret.

En idrettsleder til 100 elever —

SELV DE SVAKESTE SKAL HA SINE FRITIDSTILBUD

— Det er i fritiden det går opp for de fleste av daghjems-elevene at de er utviklingshemmet. Det er da de opplever at andre ser på dem som handicappede. Det føles krenkende og sårt, og når de ikke gjør opprør, er det fordi de mangler ressurser.

— De opplever stadig at når de kommer hjem fra daghjemmet, blir de sittende hjemme, mens deres brødre og søstre går ut til alle sine fritidstilbud.

— Våre elever må hjelpes til å få meningsfylte fritidstilbud, og til å motta tilbudet. Derfor må fritids-

Styrer Alfhild Hansson instruerer de minste under et feriekurs for barn og mødre på Haraldvangen i Hurdal.

virksomheten organiseres, og til det trenger en mennesker med både vilje og driv som kan følge opp.

Dette sa styrer Alfhild Hansson blant annet i et foredrag om aktuelle fritidstilbud under årskonferansen i Kristiansand. Hun fortalte livlig og interessant om erfaringene med fritidstilbud ved Ragna Ringdals daghjem og skole i Oslo — om fritidsklubben, speidertroppene og teatergruppen med de landskjente aktørene i «Folk og røvere i Kardemomme by».

Teatergruppen er det vesentlig foreldre som tar hånd om, og alle øvelser foregår en kveld i uken på daghjemmet, fortalte Alfhild Hansson. Gjennom trening og øving i bestemte retninger og på et plan som elevene forstår, greier de å følge med i sine roller, som de forøvrig går helt opp i.

— Vi har opplevet meget innen denne gruppen. Elever er blitt sterkere verbalt, og den musikalske evne er blitt styrket. Rollene fordeles i samsvar med elevenes funksjonsnivå. Det gjelder konsentrasjon, tale, sang og motorikk. Elevene viser en spille- og jøglerglede som vi kunne misunne dem. «Vi er kjendiser», sier de små skuespillerne i Kardemomme by.

Trekker andre passasierer

En bør alltid ha et åpent sinn for at våre elevers tilværelse skal normaliseres, iallfall inntil en viss grad. Skal de kunne klare seg på egen hånd og bli integrert i samfunnet, må de få økt innsikt i sine egne muligheter, og anledning til å gjøre rikere og mer vekslende erfaringer.

Med bakgrunn i dette er det en glede å ta imot Danolinjens tilbud om billige båtturer frem og tilbake til Danmark flere ganger i året. Foruten en glimrende og gjennomført service ombord, utført av et makeløst mannskap med kapteinen i spissen, legger linjen opp morsomme og opplevelsesrike turer i land.

Selve båtturen blir rene festreiser. De små og store elevers smittende livsglede setter sitt preg, ikke minst på de mange medpassasjerer som gjennom kontakten med de psykisk utviklingshemmede får en helt annen livsholdning. Dette gis det ofte uttrykk for. Mange tar igjen og igjen turen over til gamle Danmark når de psykisk utviklingshemmede skal ut og reise.

Målet for fritidsaktivitetene er å lete frem de skjulte og ubrukte evner og egenskaper. Våre store og små må gis sjanser. Vi vet det finnes muligheter.

Muligheter for prestasjon?
Det er ikke det endelige mål.
Målet er elevene selv.
At de får et videre og bredere syn.
At de får tro på seg selv,

slik at våre små og store tapere kan bli løftet opp ved å få kjenne vissheten i seg om at

«OGSÅ VI KAN»,

sluttet Alfhild Hansson.

En lærer til 5, en fritidsleder til 100

Idretts- og fritidsleder ved Trastad gård, Knut Saksenvik, tok for seg aktuelle fritidstilbud ved de store internatinstitusjoner. Her er problemene de lange kvelder, helligdager og helgefri.

Velferdstiltakene for soldatene i militærforlegningene er meget verdifulle, og vi ville oppleve en storm av protester hvis d e ble tatt bort, sa Saksenvik.

Psykisk utviklingshemmede har de samme behov som oss andre når det gjelder fritidsbeskjeftigelser. Men problemet er å tilpasse aktivitetene til det enkelte mennes-

Styrer Edith Arnesen med tre «klaverelever». Musikken er et viktig hjelpemiddel, sier hun.

ke. Til dette kreves planlegging og teamarbeid. Men skal dette fungere, må vi ha langt flere idretts- og fritidsledere!

Saksenvik ville dele fritidsaktivitetene i to hovedgrupper:

A. Idrettslige aktiviteter

B. Velferdstiltak.

Gruppe A betyr all form for fysisk aktivitet, bl.a. helsesport, ridning, friluftsliv osv.

Under gruppe B kommer kino, teater, kafe, klubbvirksomhet osv.

De aller svakeste har etter min mening bare ett tilbud, fysisk aktivitet, sa Saksenvik. Treningen for dem bør hovedsakelig foregå på formiddag og ettermiddag, fordi kreftene gjerne ikke strekker til om kvelden. Det er et spørsmål om ikke aktivitetene for de svakeste bør ha form av behandlingstilbud.

Sammen med lokale idrettslag

Under ledelse av STUI har idrettslederne ved institusjonene utviklet et øvelsesutvalg som passer for absolutt alle. Vi kan si det slik: Vi vet hva vi skal gjøre, men vi mangler idrettsledere.

Det er viktig at all form for idrett og velferdstiltak blir lagt opp som frivillige tilbud. Om kveldene drives instruksjon i forskjellige idretter, og elevene/klientene kan selv velge hvilke kvelder de vil møte opp. Ved Trastad har vi gjennom flere år samarbeidet med det lokale idrettslag, og denne form for integrering har vært vellykket.

Ved klubbvirksomhet må elevene selv få være med å bestemme opplegget. Vi må ta hensyn til at svært mange er voksne mennesker som ønsker å være litt lenge opp om kveldene. Hovedoppgaven for oss ledere blir å finne fram «iboende initiativ» hos klientene.

Når det gjaldt tur- og feriereiser ga Saksenvik honnør til Gunnar Mathiesen i STUI for arrangmentene av Sommeridrettslekene og Vinterlekene. Her har man det ideelle forhold mellom reise, aktivitet, komfort og sosialt samvær.

Spania-reisene til Solgården er for lange og strevsomme for de svakeste. De best utrustede kan med fordel reise i mindre grupper og feriere på et vanlig hotell. Men «mellomgruppen» kan ha et verdifullt opphold der nede, forutsatt at muligheter til hobby, idrettsplass og turløype blir bedre utbygget.

Saksenvik sa seg enig i Gunnar Mathiesens slagord: «Det er aktiv ferie våre psykisk utviklingshemmede trenger».

Fremgang for de svakeste

Styrer Edith A r n e s e n tok opp problemet med å aktivisere de aller svakeste i en institusjon. Ved Ragna Ringdals Daghjem og skole har man nå fått en ung idrettsleder som har gått inn for å aktivisere denne gruppen. Det er åtte elever, noen i rullestol, de kan ikke snakke, de må mates, en mongoloid, blind pike som har ligget i spesialseng osv.

Tre ganger i uken er disse åtte med i et fysisk fostringsprogram. Det kreves en instruktør til hver for å «låne funksjon» til hver enkelt, og øvelsene utføres til musikk. Her har det vært fremgang å spore i begrepstrening, kroppsbevissthet,

BEHANDLER — ELLER PLAGER VI?

Hvor går grensen mellom behandling og plaging?

Avdelingsleder Øyvind Jargvoll reiser dette spørsmål i siste nummer av «Vernepleieren», tidsskriftet for Norsk Vernepleierforbund. Han forteller om sine erfaringer fra en avdeling ved Østerbo sentralhjem. Der bor 16 menn i alderen 17—40 år. De fungerer forholdsvis høyt, to av dem er i fullt arbeid i Halden, 14 er aktivisert på forskjellige måter på Østerbo. De er altså borte fra avdelingen fra kl. 8.30—15.30, bare avbrutt av middagen.

Problemer er å aktivisere disse på avdelingen om ettermiddagen. Dette er veldig vanskelig. De sier de har vært på arbeid, og at de har behov for å gjøre det de føler for selv.

— Så sto jeg der. Jeg visste at det ble forventet av meg at det skulle være strukturert aktivitet på avdelingen. Det var jo dette jeg hadde gått på skole og lært i tre år.

Jargvoll tenkte over saken og kom til at klientene vel var de mest jordnære. Det var jo rett og slett et sunt krav de kom fram med. Også alle vi såkalte normale har lyst til å gjøre det vi selv har lyst til etter endt arbeidsdag. Vi blir irriterte hvis noen maser på oss da, — folk som skal ha oss til å gjøre ting vi ikke vil.

— Jeg har følelse av at alt skal behandles for enhver pris. Spørsmålet er om dette er riktig overfor klienten?

Etter å ha innsett at klienten hadde rett, legger Jargvoll arbeidet opp på en annen måte, forteller han videre. Vi har en rekke tilbud stående til klientene, men vi presser dem ikke. De kommer av seg selv når det er noe de ønsker, og stort sett er det ikke de samme som går igjen. Vi snakker mye mer med klientene nå, og vi får en veldig fin kontakt med dem.

Mange av klientene kan ikke verbalt si ifra når vi driver dem for langt eller når de er slitne. Hele dagen er de i forskjellige opplærings-situasjoner, og når får de sjansen til å være for seg selv? Det er også behandling og sette seg ned med klientene og prate med dem!

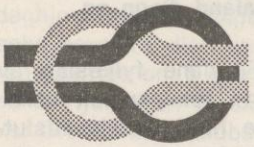
---

farge og form. Øvelsene er tatt opp på videobånd og kan lånes til andre institusjoner som har utstyr til avspilling, opplyste fru Arnesen, som også ga prøver på opptakene.

Til lydbånd fra STUI

Idrettskonsulent Gunnar Mathiesen i STUI opplyste at omlag hundre institusjoner bruker lydbånd fra STUI i kroppsøvingsprogrammene sine. Et program for eldre og et for øvelser i svømmebasseng er under arbeid, likeså et for egen skaperevne til musikk.

— Siden vi begynte med fysisk fostring for psykisk utviklingshemmede omkring 1960, har bildet endret seg totalt ved institusjonene, sa Gunnar Mathiesen.

LANDET RUNDT

Nordland, Troms og Finnmark

Familie- og daghjemmet som reises i Baksalen i Hammerfest, skal stå ferdig til 1. juli neste år.

Spørsmålet om hvordan de seks familie- og daghjemmene for psykisk utviklingshemmede som er under bygging i Finnmark, skal befolkes og administreres, ble drøftet på et seminar i Lakselv. De 40 deltakerne kom fra helsevesenet, sosialsektoren og administrasjonen. For uttaking av elever til de enkelte institusjoner var det bred enighet om å etablere et lokalt veiledningsteam etter mønster av de samordningsråd som er etablert for funksjonshemmede i enkelte kommuner. I tillegg skal det være et lignende team på fylkesplan, et områdeteam som skal ha ansvaret for å samordne virksomheten. Det var bred enighet på seminaret om at foreldrene måtte trekkes inn i veiledningsteamet der det var hensiktsmessig.

Nordkapp kommune vil søke Kirke- og Undervisningsdepartementet om godkjenning av mer undervisning for barna ved daghjemmet for psykisk utviklingshemmede i Honningsvåg. Fra før er det 12 undervisningstimer, og det søkes om 14 i tillegg. Av de fem barna ved daghjemmet er tre i skolepliktig alder.

Troms fylkesting har satt ned et utvalg med fylkeslege Asbjørn Haugsbø som formann til å utrede tilbud for psykisk utviklingshemmede i fylket.

Fylkesutvalgene i Nordland, Troms og Finnmark har enstemmig anbefalt for de sentrale myndigheter at Trastad gård på Borkenes får dispensasjon fra plikten til å bygge tilfluktsrom i fjell.

Fylkesmannen i Nordland går inn for at utbyggingen av et nytt frittliggende bygg for daghjemsklienter ved Helgelandsheimen i Brønnøysund blir innpasset i fylkets helseplan. Helsedirektoratet har fra før støttet tanken om å få et eget aktivitets- og undervisningsbygg ved Helgelandsheimen.

Nord- og Sør-Trøndelag

Ytter-Myran i Leksvik har klienter som vli kunne gjøre seg nytte av undervisning, og skolestyret har vedtatt at det skal tilsettes egen lærer ved hjemmet foreløbig med 25 undervisningstimer i uken.

Nord-Trøndelag fylkes sykehusnemnd har diskutert lekotekenes organisasjonsform og deres forhold til helsevern og skolevesen. Lekoteket i Namsos har vært i virksomhet ved Namdal sykehus i seks år, og adm. overlege sier i et brev til sykehusstyret at lekotektvirksomheten er blitt et alminnelig anerkjent behandlingstilbud. Lekoteket føyer seg inn som et hensikts-

messig og naturlig ledd i arbeidet for barn med funksjonshemninger ved sykehuset, både ved hørselsannekset og i daginstitusjonen for barn med psykisk utviklingshemning. Staten betaler lekotekledererens lønn, og Helsedirektoratet ytet 25.000 kroner ved oppstartingen.

Byggekomitéen for den planlagte skolen for psykisk utviklingshemmede i Stjørdal, Høgtunprosjektet eller Fossliåsen treningssenter, regner med byggestart til våren. Sykehusnemnda i Nord-Trøndelag har godkjent romprogrammet. Anlegget er kostnadsberegnet til 7 millioner kroner.

Sverresli daghjem for psykisk utviklingshemmede på Byåsen i Trondheim er tatt i bruk. Det har plass for 24 barn i førskolealderen og er reist og skal drives av Sør-Trøndelag støttelag for åndssvake.

En gruppe fra Klæbu pleiehjem har i samarbeid med de lokale helsemyndigheter foreslått bygging av et internat på Fannrem i Orkdal for 8 klienter, i tilknytning til et dagsenter med plass til 20—25. i tillegg antydes mulighet for å etablere et vernet verksted på Løkken for 5—10 klienter. Forslaget til kombinasjonen skole/daghjem/arbeidsstue er sendt de interesserte kommuner til uttalelse.

Sør-Trøndelag fylkeslag for psykisk utviklingshemmede har arrangert en informasjonsdag for 35 husmorvikarer. Bakgrunnen var et ønske fra endel husmorvikarer i fylket om å bli orientert om problemene som følger med å arbeide i hjem hvor man har et psykisk utviklingshemmet barn.

Bergen, Hordaland, Sogn og Fjordane

Sogn og Fjordane fylkeslag av Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede har gitt sin tilslutning til Sosialdepartementets planer for reising av Nordfjordheimen. Hvis tomtespørsmålet lar seg løse, vil hjemmet bli bygget nær Sandane spesialskole. Fylkeslaget er enig i en utbygging i flere byggetrinn, men mener at første byggetrinn må omfatte to paviljonger som begge må utstyres for pleiepasienter, og at den ene også blir bygget som pleieavdeling.

En nemnd som arbeider for de psykisk utviklingshemmede i Kvinnherad har fremmet forslag for formannskapet om at Valen daghjem skal åpnes for psykisk utviklingshemmede barn to ettermiddager i uken. Formannskapet har tidligere vedtatt å søke Hordaland fylke om å godkjenne bygging av en institusjon i kommunen for 25 psykisk utviklingshemmede.

Foreningen «Den flittige bi» startet på Haukeland for 20 år siden og har nå også medlemmer fra Indre Arna. I alt 123 000 kroner samlet inn av foreningen til beste for åndssvakeomsorgen. Det meste er gått til Furuly barnehjem på Askøy, men de siste årene har også Rostadheimen på Garnes og feriehjemmet på Reimegrend fått tilskudd.

Rogaland, Aust- og Vest-Agder

Et daghjem i skolepsykologens kjellerstue i Flekkefjord er det eneste daghjemstilbud for psykisk utviklingshemmede mellom Egersund og Mandal. Skolepsykologens

kone. Grete Skoe Jakobsen driver daghjemmet fem dager i uken for seks barn fra distriktet, som mødrene skiftes om å kjøre fram og tilbake. Hjulpet av to assistenter driver Grete Skoe Jakobsen intens stimulering av barna med sikte på å gjøre dem mest mulig selvhjulpne i dagliglivets enkle gjøremål. En fysioterapeut har lært de tre «tantene» endel om det enkelte barns fysiske handicap og hvordan barna kan trenes. Fagfolkene på Bakkebø gir villig råd og veiledning, og både Helsedirektoratet og Flekkefjord kommune har stilt seg positive til tiltaket. Driftsutgiftene som er meget beskjedne, sikres ved hjelpestønader til barna fra Rikstrygdeverket. Barna har gjort stor fremgang siden daghjemmet ble åpnet i mai i år. Det er foreldreforeningen for psykisk utviklingshemmede i Flekkefjord som står bak tiltaket.

Skolepsykolog Tor Jakobsen har gått inn for registrering av de psykisk utviklingshemmede i Flekkefjordområdet. Det planlegges nå en vernet bedrift i Flekkefjord for Flekkefjord, Kvinesdal og Sirdal.

Buskerud, Vestfold

På S o l b u i Holmestrand er det åpnet tre nye paviljonger, hver for åtte pasienter.

Det har tatt lang tid for myndighetene å godkjenne planene for det nye A u s t j o r d åndssvakehjem på Ringerike. Helsedirektoratet vurderer nå det fornyede forslag, og det er håp om å komme i gang med arbeidet ved årsskiftet. På fylkesbudsjettet er det satt av 4 millioner kroner til hjemmet.

Akershus

Forsvaret har stilt seg meget velvillig til en anmodning fra E m m a H j o r t h s h j e m om militær assistanse til planering av treningsbane og rideanlegg ved institusjonen. Ingeniørvåpenets skole og øvingsavdeling på Hvalsmoen har fått grønt lys fra Forsvarsdepartementet til å utføre oppdraget under visse forutsetninger.

Oslo

Ingeniør-Nytt, Oslo, skriver om de vernede bedrifter og forsøkene som gjøres med å aktivisere psykisk utviklingshemmede, samt om mulighetene til å få dem integrert i arbeidslivet. Av bedrifter som har vært særlig interessert i å gjøre forsøk med sysselsetting av psykisk utviklingshemmede klienter, nevnes A/S Indre Østfold Industrier, Askim, Goodwill Produkter A/S, Sandefjord, Y.V.I., Moss, og Astvedt Industrier A/S, Bergen.

Oslo formannskap har vedtatt å gi tilsagn om et rente- og avdragsfritt lån på 804 000 kroner til stiftelsen Personalboliger for Støttelaget for åndssvake i Oslo — til bygging av en personalbolig ved R a d a r v e i e n daghjem.

Til prosjektering av tilbygg ved N o r d r e A a s e n Sentralinstitusjon er det gitt et rente- og avdragsfritt lån på 350 000 kroner.

Oslo Røde Kors Barnehjelp har fått et rente- og avdragsfritt lån på 100 000 kroner til fortsatt prosjektering av pensjonathjemmet på R o m s å s.

For niende gang skal rødrussen i Oslo skaffe penger til V i d a r-

å s e n, landsbyen for psykisk utviklingshemmede i Andebu. Russen håper å få inn nærmere 400 000 kroner på salget av håndryppede lys som er produsert i landsbyen. Fem klienter har arbeidet et helt år med å produsere i alt 85 000 lys.

På en utstilling i Kunstindustrimuseet i Oslo av dekkede bord var det også et bord dekket av elever på Trastad med egenprodusert keramikk og dekketøy, og et bord dekket til konfirmasjonsmiddag på Grimebakken. Det var stor interesse for utstillingen, som ble arrangert av Oslo krets av Røde Kors Barnehjelp.

Hedmark, Oppland

Finansieringen er i orden for L i t u n, sentret for psykisk utviklingshemmede som skal reises på T y n s e t. Bygging vil trolig starte i januar/februar, og sentret kan da være i drift våren 1976. Kostnaden er beregnet til 4,8 mill. kroner.

Grue kommune har søkt landbruksmyndighetene om samtykke til å disponere 7,5 mål tomt til utbygging av F u r u m o i Kirkenær.

Sykehusnemnda i Oppland går inn for at det fra nyttår blir igangsatt et daghjem for psykisk utviklingshemmede i V a l d r e s. Nemnda tilrår at daghjemmet blir midlertidig godkjent for inntil 20 plasser.

Østfold

Bestyrerparet Åse og Toralv H u m m e l v o l l forlater Østerbo Sentralhjem ved oppnådd aldersgrense. Siden opprettelsen av Østerbo i 1963 har Hummelvoll ledet sentralhjemmet og i samarbeid med de lokale og sentrale myndigheter lagt planene for en rekke andre mindre institusjoner innen området. På Østerbo står man nå foran bygging av et sykehjem med 60 plasser, nye skole- og arbeidslokaler og et daghjem både for elever og for personalets barn. Etter dette vil man satse på å få bygget flere mindre enheter rundt i fylket.

Møre og Romsdal

Møre og Romsdal støttelag for åndssvake som ble stiftet i 1952, er nå besluttet oppløst. Sluttstrek er dermed satt for en imponerende innsats for de psykisk utviklingshemmede. Tidl. veisjef K.H. Oppegaard, lagets stifter og formann inntil for få år siden, har nedlagt et enestående arbeid, det samme har tannlege Astri Langlo som bl.a. utførte all tannbehandling av klientene på Hellandheimen i en årrekke — gratis.

Årsaken til at støttelaget oppløses ligger i det faktum at det nå er fylkets ansvar å opprette og drive institusjonene og at behovet for et støttelag dermed ikke er det samme som tidligere. Av støttelagets midler på 266 000 kr. er 6 000 avsatt til et piano til Hellandheimen skole. Resten overføres til Møre og Romsdal fylke, og det er medlemmenes ønske at pengene skal brukes i tråd med formålsparagrafen for støttelaget.

Sykehusutvalget i fylket har vedtatt å opprette vernepleierskole for Møre og Romsdal og å legge den til Hellandheimen — forutsatt godkjenning av Helsedirektoratet.

K. B.

VESTBY STEAMRENS OG ANTIRUSTSENTER

1540 Vestby — Tlf. 216

A/S HAUGS BILSENTER

Bilforretning

2300 Hamar — Telefon 25 570

ASKIM GJESTGIVERI

Kafeteria - Restaurant — Øl - Vin
Pene værelser — Varmt og kaldt vann

1800 Askim — Tlf. 88 27 25

JØRSTAD & CO.

2600 LILLEHAMMER — Telefon 50 628

Aut. Rørleggerforretning

SANITÆR — VARME — OLJE
VANNINGSANLEGG

NORSK KJETTINGINDUSTRI A/S

4500 MANDAL

Telefon 61 033 — Telegr.adr.: KJETTING

Det lønner seg å kjøpe skumplast direkte fra fabrikk

Spesialmål skjæres

SKUMPLASTFABRIKKEN

2380 Brumunddal tlf. 41 881

WESTERMOEN HYDROFOIL A/S

4500 MANDAL

Telefon 62 222 — Telex 16514

EILERT LUND's REDERI A/S

5000 BERGEN

KAFFE

TORGERSEN & CO. A/S
OSLO — FAGERNES

GUNNAR LENSBERG A/S
(Tidl. Andersen & Lensberg)
Tlf. 29 213 - 29 243 — 3170 SEM
Alt i graving — Opplessing og transport
Eget pukkverk

SATS-MONTASJE A.S
Sagvn. 11 - Oslo 4 — Tlf. (02) 37 86 77
Vi utfører alt fra manus til plater, og alle former for tekstfremstilling for blader og bøker

SØGAARD VARETREKK
Postboks 55 — 3109 Lofts-Eik
Telefon Tønsberg 16 011

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, møbler og metaller — 25 års erfaring
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31. - Oslo - Tlf. 68 45 70

Butikken for
KÅPER OG KJOLER
i PORSGRUNN
KJOLE- & KÅPEMAGASINET

MASCOT
Tobakk — Frukt — Sjokolade
ved Hotell Vic
PORSGRUNN

HEDRUMS SPAREBANK
Opprettet 1857
3250 LARVIK

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
SOLBERG & ANDERSEN A/S
Brynsveien 5 - OSLO 6 - Tlf. 19 10 00

ROBERT VARPE TREVAREFABRIKK
Teie — Telefon Tønsberg 21 3 45

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

A. TORP
Regnskapskontor
Tlf. 21 74 85

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S
Oppegård
Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker
Telefon 80 31 45

A/S BUSSTRAFIKK
SKIEN

Tidens møbler...
KRISTIAN HØLLAND
MØBELFORRETNING
Telefon 61 613 — 4300 Sandnes

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE
SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

LØITEN SPAREBANK - 2340 LØTEN
Telefon (065) 37 560 - 37 752

BERG HANDEL
Alt i dagligvarer
Berg st. — Telefon 95 203

ARKITEKT
K. K. GRØDELAND
Telefon (045) 61 891
4300 SANDNES

RÅDE INNREDNING
Brødrene Fensbekk
1640 Råde — Tlf. Moss 74 236
DØRER - VINDUER - TRAPPER

OSVALD HOLMEN A/S
AUT. RØRLEGGER — RØRHANDEL
Gjøvik — Sentralbord 72 200

JOSDALS FYSIKALSKE INSTITUTT
Langgt. 50
Sandnes — Tlf. 62 366

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

VICTORIA HOTELL
6900 FLORØ

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

LANDS GJENSIDIGE BRANDKASSE
2870 DOKKA
Telefon 154

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

MANDALS SPAREBANK
Mandal
*
Etablert 1840

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

Besøk
BOLLA KONDITORI
Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

LEIF W. HANSEN
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Telefon 25 209

LARS GRØNVOLD
Byggmester & Entreprenørforretning
Lillehammer — Sentralbord 51 636

EDVARD JOHNSEN A/S
Etablert 1890
Fisk — Sild — Tran
Telefon 11 704
Langøyneset pr. Kristiansund N.

NYBYGG - REPARASJONER
Vi utfører: Nybygging - Ombygging - Aluminiumsarbeider - Alt i reparasjoner - Motormontasje - Stålkonstruksjoner - Innredningsarbeider - Klassifikasjonsarbeider Slippsetting m.v.
A/S SVOLVÆR MEK. VERKSTED
8300 Svolvær — Telefoner 131 - 167

GUNDERSENS KAFFE
Byens beste
E. GUNDERSEN
2200 Kongsvinger

Gullsmed
EILIF RYDENG
9300 Finnsnes — Tlf. 18
Fører alt i premier

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

E. KRISTOFFERSEN
JÅNN KRISTOFFERSEN
GULLSMEDER
Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

Det ideelle sted for møter og kurser
FINNSNES HOTELL
Bondeheimen
9300 Finnsnes — Telefon 151
70 værelser, de fleste med dusj, toalett og radio — 7 grupperom fra 6—100 pers.
Kafeteria — Garasjer
Restaurant med internasjonalt danseork.

WESCHE BLOMSTERFORRETNING
Inneh.: Svein Fiskvik
Levanger — Telefon 81 140

MALERMESTER
JOH. BAKKELI
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 62 166
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286
SALTVEDT GLASS
Kopervik

REIDAR F. CHRISTENSEN
BAKERI & KONDITORI
Gressvik **Telefon 27 202**
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

HANS A. ULVEBNE
Blikk- kopperslagermester
Kirkegt. 200 - Telefon 23 525
Haugesund

INDUMONT A/S
Mek. Verksted — Industriservice
Jernbanealléen 27 - 3200 SANDEFJORD
Telefon 64 195

Rådgivende ingeniører i bygningsteknikk
BYGNINGSKONSTRUKSJONER
INDUSTRIANLEGG — KAIER
Sivilingeniør **Audun Muri,** M.N.I.F. -.M.R.I.F.
Møllendalsbk. 9 a — Tlf. (05) 29 87 00
5000 Bergen

VI KJØPER
Gammelt kobber - metall - messing
Spes.: Gamle metaller
H. B. OLSEN
Bryggen 3, 5000 Bergen - Tlf. (05) 21 78 94

OLE P. HANSEN
Murmester
Telefon 62 771 Telefon 62 240
9400 HARSTAD

REPVÅG KRAFTLAG A/L
9750 HONNINGSVÅG
Driftsbestyrer Arne Østensen
Tlf. (084) 72 371 — Postgiro 98 617

Kristiansund N. - Kongsberg - Hønefoss - Egersund - Gjøvik - Moss
Trondheim - Ålesund - Tønsberg - Kopervik - Nesbyen - Vennesla

ODDSTØL RADIO
Spesialforretning i Radio og TV
KRISTIANSUND N.
VELG KVALITET — VELG PHILIPS

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

TENGS FINA SERVICE
FINA BENSIN OG OLJER
Egersund — Telefon 91 993

MOSS BLOMSTERCENTER
ØRE GARTNERI
Alt i Blomster - Prydbusker - Stauder
1500 Moss — Telefon 57 380

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

SYVERS EFTF.
Per Wennersten
Alt i Dagligvarer
Ekholdtvn. 35 - Tlf. 57 289 - 1500 Moss

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 55 201

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

ARTHUR M. SPERRE
Agentur — Kommisjon
Kirkegt. 25 - Telefon 21 032 - Ålesund

ARTH. JAHNSENS EFTF.
K Jahnsen
Alt i Møbler
3100 TØNSBERG — Telefon 11 315

SKI MEKANISKE VERKSTED
KJØLE- OG FRYSEANLEGG
Jernbaneveien — 1400 Ski

EIDSBERG SPAREBANK
Opprettet 1848
Heggin, 1850 Mysen — Tlf. 89 12 16

PER J. SKJERVAGEN
Gullsmed
7460 RØROS
Alt i premier

ANDERSSONS GARTNERI
Tlf. 19 325 - 7053 Ranheim
BLOMSTERHJØRNET
Håkon Jarlsgt. 2 - Tlf. 25 348 - 7000 Trondh.
Alt i blomster og dekorasjoner

VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S
Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64
OSLO

SIVILINGENIØR
OLE HELMER SJO
M.N.I.F. — M.R.I.F
Rådgivende ingeniører i byggeteknikk
Bryne — Telefon 81 568

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse: Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

BJ. TANGEN
Heidemannsgt. 31 - 2300 Hamar
Telefon 23 2 43
Kolonial - Tobakk - Frukt

ROLF FURUSETH
Entreprenørforretning
Dal — Eidsvoll — Tlf. 76 15 05
Nybygg og reparasjoner

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Polser
Kirkegt. 55 — Ålesund — **Tlf. 24 268**

Vi påtar oss alle sorter underlag og asfalteringsarbeider
TROMS ASFALT A/S
Skattøra - 9000 Tromsø - Tlf. 89 635

BYGGMESTER
BIRGER PEDERSEN A/S
Entreprenorforretning
Namsos — Sentralbord 72 355

HAMAR BETONGFABRIKK A/S
Ferdigbetong
Hamar — Telefon 22 223

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

★

MANSTAD KJØTT & KOLONIAL
Inneh.: Øivind Karlsen
Ass. Dagligvareforretning
Manstad — Onsøy Tlf. 33 277

★

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

ØSTFOLD BILLAKKERING
Moderne lakkeringsverksted
Ludv. Engesvei 21 - Tlf. 56 795
Sarpsborg

LARS SØLAND & SØNNER A/S
Trevarefabrikk — Byggeforretning
Bygningsartikler
Lisleby. Tlf. Fredrikstad 17 257

SUNDAL MEIERI A/L
Melk gir styrke
Sunndalsøra — Telefon 91 130

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Arne Høibø
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

TORVALD SÆTRE
ELEKTROINGENIØR
Strandvn. 10 — tlf. 26 1920
5031 Laksevåg

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

EGIL TØSSEBRO
Byggmester
Øvre Kolstien 34 — Telefon 28 07 97
5030 Landås — Bergen

HANS HAGEN
Mekanisk Verksted
Nye Teglverksvei 19 - 4600 Kristiansand S.
Postboks 1055 — Telefon 24 4 38 - 15 6 25
Postgiro 30 61 96
Bankgiro 9405.05.21367

TERJE SØRHUUS
Antikviteter
Lilletorvet - 3250 LARVIK - Tlf. 81 858

Velkommen til
STAVE DAGLIGVARER
Godt utvalg
Farriseidet Telefon 82 195
Torstrand » 81 465
3250 LARVIK

NØSTEBU
Spesialforretning i Garn og Trikotasje
Nansetveien 98 — Telefon 85 835
3250 LARVIK

ERLING HANGREY
Urmaker — Alt i Ur
Torget 2 — 3250 LARVIK — Tlf. 81 743

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

LILLESTRØM AKVARIUM
fører alt i fugler, fuglebur, fisk og rekvisita
Parkalléen 21 - 2000 Lillestrøm - Tlf. 71 16 57

KLOSTER ELVERHØY
ENTREPRENØRFORRETNING
2300 Hamar

Besøk
ELVINE KAFETERIA
Marvikveien 2 b - 4600 KRISTIANSAND S
Telefon 26 880
Assortert middagsmeny
Hjemmeservering — Lokalutleie

SANDSJE MEK. VERKSTED
Inneh.: Skorge og Kleppan
3160 STOKKE — Telefon 340
Fabrikasjon av:
Trebearbeidingsmasker og Verktøy

Ta en stopp ved
RØLLESHAUGEN
Med god mat og en forfriskning
3037 GALLEBERG
Telefon Sande i Vestfold 1838

LUNNER ALMENNING
2743 Harestua — Tlf. Lunner 4044
Tømmer - Bygningsartikler - Trelast

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

INGENIØR
HØGENES & CO. A.S
M.N.I.F.
5600 Norheimsund — Telefon 199

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

SIMON PETERSEN A/S
Alt i skotøy
O. Tryggv gt. 42 - Tlf. 22 439
Trondheim

FORUS PUKKVERK
Sand og pukk
Lura — Sandnes
Tlf. 75 665 - 72 200

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

IMA A/S
Industri og Marine Arbeid
Tlf. 64 322 - 67 183 — 3200 Sandefjord

GJØVIK STENINDUSTRI
Monumenter - Skifer - Bygningsplater
Pent arbeide
Gjøvik — Telefon 71 374

SALVE GAUSLÅ
Aut. Entreprenørforretning
4800 Arendal — Telefon 25 510
Spesialitet: **Brønnboring**

FERDIGMAT A/S
Fiskemat —
Middagsservering til sommerleire
4800 Arendal — Tlf. 22 630 - 23 264

BRØDR. BALSTAD & CO.
Møbelforretning
Strandvn. 25 A — Telefon 24 198
Trondheim

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

GRILLEN
Kafeteria - Friluftsservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

AUSTVOLL MØBELFABRIKK
Sandnes — Tlf. 62 349
Overfalsede skapdører

Larsen Freseverktøy
K. LARSEN A/S — Verktøyfabrikk
Stokke — Telefon 86

ALF TORJUSSEN
Blikkenslager
4800 Arendal — Telefon 25 263

ARENDAL FYSIKALSKE INSTITUTT
Telefon 21 083 — Arendal

EINAR BRÅTHEN
Alt i kjøtt - Pålegg og Pølsevarer
Selbak Torg — Telefon 14 103
1650 Sellebakk

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — Tlf. Velandsnes 60 b

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

H. LØVOLD
Fiskeforretning - Fast bilrute
Namsos — Telefon 72 773

RØNNEBERG & CO.
Fothelsesenter
Off. aut. protesetekniker
Nykirkebakken 9 — 4000 Stavanger

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

Nå kan De få
KJØLEAGGREGAT I MATBUA
Leveres av Lynis Kjølesutstyr
L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Køhlersv. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

TEPPERENSEKSPRESSEN
Rådhusgt. 15 — Telefon (041) 21 308
4600 KRISTIANSAND S.

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning —
Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

TORBJØRN GRANDE
Byggmester
Verdal — Telefon 78 612
Privat Steinkjer 43 158

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen — Tlf. Verdal 80 473

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

A/L NAMDAL KORNSILO
Namsos — Telefon 73 196

H. M. WRANGELL & CO. A/S
5500 HAUGESUND

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

CARL W. MÜLLER
OPTIKER
5500 HAUGESUND

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
N. Storgt. 1 — DRAMMEN
Telefon 83 38 32

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 83 74 83
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

ODD FELLOW
mottar sluttede selskaper — Brylluper
Bisettelser — Mottagelser etc.
Engene 6 - 3000 DRAMMEN - Tlf. 83 53 89

Besøk
GRILLEN KAFETERIA
Ø. Storgt. 4—6 — Telefon 83 19 36
3000 DRAMMEN
Hjembakte kaker — God mat
Levering av snitter og koldtbord

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET
Inneh.: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

HARALD HALVORSEN
SKIPSMEKLER
5500 HAUGESUND

Ronsenprodukter i rikholdig utvalg får De hos
THV. ENDERUD & CO.
«Ronsensentret» Storgt. 1, Telefon 21 388
Hønefoss
Ellers alt i røkesaker, konfekt og lesestoff.
Distriktets eneste aut. Ronson-Service

ODD's GULLSMEDVERKSTED
Alt i Tinn — Sølv — Gull
Kongensgt. 19 - Tlf. 55 928 - 1500 Moss

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

BRØDR. AAKVIK A/S
Entreprenørforretning
Ålesund — Sentralbord 24 651

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 430 — Stange

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

SOLVANG BENSIN & SERVICE
Synnøve og Vigleif By
Furnesvn. 111 - 2300 Hamar - Tlf. 22 6 65
Vask - Smøring - Oljeskift - Rekvisita
Parafin - Fyringsolje — Kiosk: Tobakk -
Frukt - Sjokolade - Is - Mineralvann

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 — SKI

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-. GUTTE- og PIKEKLÆR

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

EINAR ØVERLI
TRELASTHANDLER
Hamar — Tlf. 23 692

EIVIND J ALHAUG
ENTREPRENØR
Hamar — Tlf. 22 954

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr -
Damevesker - Parfyme - Leketøy

KLAUS LANGSHOLDT
Aut. Rørleggerfirma
1700 Sarpsborg — Telefon 53 9 88

HOTELL SOCIETETEN
Vertskap: Marit og Finn Vik
3080 Holmestrand — Telefon 51 7 98

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

Mange bauger fører til Fredrikstad
Linjeagenturer — Skipsmeglere
MØRKS EFTERFØLGERE A/S
Fortolling — Spedisjon
Postboks 3 — 1601 Fredrikstad
Tlf. 15 800 - Telegr.adr.: «Just»

SVERRE BJERKELI
Alt i Kjøtt og Pølsevarer
Telefon 23 505 — 2300 HAMAR
Husk Pølsebua på Østre Torg

STOR-VASK A/S
Telefoner 26 666 - 27 696
SKIEN

A/S FREDRIKSTAD
BLIK- OG METALVAREFABRIK
1600 FREDRIKSTAD

A/S OPPLANDSKE BYGG
OG TRELAST
Alt i Trelast og Byggeartikler - Uhøvlet
Høvlet - Listverk - Edelpaneler - Paneler
Sagvn. 1 - Sent.b. 21 533 - 2300 Hamar

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

EUGEN SØRENSEN
Tepper — Møbler
Holmestrand — Telefon 51 207

H. A. DAHLS
MØBELFORRETNING A/S
Møbler — Tepper
Brevik — Telefon 70 034

J. DAHLE
Mek. Verksted og Metallstøperi
Nygt. 26 - 7000 Trondheim - Tlf. 23 614

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

O. NORVE A/S
Ålesund — Sentralbord 25 740
Trelast — Bygningsartikler

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meiemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

HANS ROGNE A/S
6000 Ålesund — Tlf. (071) 21 453
ALT I MALERVARER

ELVIN LINDSTRØMS EFTF.
Gunv. Hamre
Granit og Marmorsliperi
Stavanger — Tlf. 25 612

MÆLAND HØNSERIUTSTYR
5700 VOSS - Tlf. 12 173

ARNE A WAMS EFTF.
ALT I DAGLIGVARER
Tlf 85 70 07 — Vikersund

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

A/S CENTRUM VULK
Munkegt. 2 — 4800 ARENDAL
Telefon 22 490

RØEDS TREVARE A/S
3200 SANDEFJORD
Produsent av Tun-Døren
Telefoner: 64 031 - 61 236

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

ASBJØRN VIKHAGEN
Blikkenslagerverksted
Ventilasjonsanlegg
Molde — Telefon 52 105

OTTO JOHANSEN A/S
Alt i Herre- og Ungdomsklær
Arendal — Telefon 21 122

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
Postboks 167 — 1324 LYSAKER
Returadresse: **AUG. HANSSENS FORLAG**
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

ORKERØD SELVBETJENING
Inneh.: B. Nordnes

Alt i Dagligvarer

Rambergvn. 24 - Jeløy - Telefon 53 717

GJØVIK—NES—RINGSAKER

Korteste vei over Mjøsa med vår moderne ferje:

MJØSFERGEN II

med plass for 28—30 biler og 300 passasjerer. Beste forbindelse mellom Mjøsas vest- og østside. Går hele dagen.

Kun ca. 12 min. overfart.

A/S Færgen Gjøvik-Nes-Ringsaker

Telefon Gjøvik. Eksp. 72 559

A/S THOR DAHL

Skipshandel

SANDEFJORD

ROLF WIGAND'S

REDERI

5000 BERGEN

Grafia Boktrykkeri - Oslo